МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ
кафедра менеджменту

Ризик-орієнтоване управління в системі економічної безпеки підприємства

Кваліфікаційна робота:
здобувачки вищої освіти 4 курсу
денної форми навчання
Тетяна КОВІНЬКО

Науковий керівник:
доцент, кандидат економічних
наук
Володимир ГОБЕЛА

Рецензент:
доктор економічних наук,
професор
Галина ЛЕВКІВ

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
«___» _____ 2024 р., протокол № ____
Завідувач кафедри менеджменту
_____
(підпис)

Львів
2024

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки
Кафедра *менеджменту*
Освітній ступінь *бакалавр*
Галузь знань *07 «Управління та адміністрування»*
Спеціальність *073 «Менеджмент»*
Назва освітньої програми «*Менеджмент та безпека бізнесу»*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
менеджменту
_____
«___»_____2024 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА
ВИЩОЇ ОСВІТИ

_____Тетяни КОВІНЬКО_____
(ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Тема роботи Ризик-орієнтоване управління в системі економічної безпеки підприємства керівник роботи _____ГОБЕЛА Володимир Володимирович_____
(ПРІЗВИЩЕ, ім'я по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені розпорядженням директора ІУПБ від «12» жовтня 2023 р. № 13.

2. Строк подання здобувачем освітнього ступеня «бакалавр» роботи «27» травня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: наукові дослідження, тези доповідей на конференціях, аналітичні та статистичні збірники, звітність підприємства, ресурси мережі Інтернет.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)
- дослідити теоретичний зміст ризико-орієнтовне управління комерційним банком;
- розглянути особливості управління ризиками в контексті безпеки комерційного банку;
- здійснити структурну характеристику можливих ризиків для діяльності комерційного банку:
- здійснити загальну характеристику АТ «УкрСиббанк»; провести аналіз та оцінку можливих ризиків АТ «УкрСиббанк»;
- заходи щодо зменшення виникнення ризику в комерційному банку.

5. Перелік графічного матеріалу: рисунки та таблиці.
6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРІЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

7. Дата видачі завдання «13» жовтня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	25.12.2023	виконано
2	Написання першого розділу	25.01.2024	виконано
3	Написання другого розділу	25.02.2024	виконано
4	Підведення підсумків та формулювання висновків	25.03.2024	виконано
5	Оформлення роботи	25.05.2024	виконано

Здобувач вищої освіти _____ Тетяна КОВІНЬКО

(підпис) (ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Науковий керівник _____ Володимир ГОБЕЛА

(підпис) (ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

АНОТАЦІЯ

КОВІНЬКО Т. Ризик-орієнтоване управління в системі економічної безпеки підприємства. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 073 «Менеджмент». – Львівський державний університет внутрішніх справ, МВС України, Львів, 2024.

Кваліфікаційна робота зосереджена на вивченні ризик-орієнтованого управління в системі економічної безпеки підприємства. В роботі детально аналізуються загрози, що можуть вплинути на економічну безпеку підприємства, та розробляється стратегія ризик-орієнтованого управління. Основний акцент роботи - на розробці методів щодо зменшення ризиків та підвищення ефективності управління ризиками.

Ключові слова: ризик-орієнтоване управління, економічна безпека підприємства, управління ризиками, стратегія управління ризиками, економічні загрози.

ABSTRACT

KOVINKO T. Risk-oriented management in the system of economic security of the enterprise. - Manuscript.

Research on the bachelor’s degree in specialty 073 "Management". - Lviv State University of Internal Affairs, MIA of Ukraine, Lviv, 2024.

The qualification work focuses on the study of risk-oriented management in the system of economic security of the enterprise. The work thoroughly analyzes the threats that can affect the economic security of the enterprise and develops a risk-oriented management strategy. The main emphasis of the work is on the development of methods for reducing risks and increasing the efficiency of risk management.

Keywords: risk-oriented management, economic security of the enterprise, risk management, risk management strategy, economic threats.

ЗМІСТ

ВСТУП ... 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ... 9

1.1. Основи виникнення ризиків: сутність та визначення ключових детермінантів ... 9

1.2. Класифікація та оцінка небезпек у фінансовій сфері банківського сектору ... 16

Висновки до першого розділу ... 25

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ В УМОВАХ ВИНЯТКОВИХ ОБСТАВИН ... 26

2.1. Характеристика діяльності АТ «УКРСИББАНК» у якості об’єкту управління ризиками ... 26

2.2. Оцінка фінансового стану і конкурентоспроможності АТ «УКРСИББАНК» за допомогою коефіцієнтного аналізу ... 31

2.3. Сучасні виклики та інновації в управлінні ризиками комерційних банків ... 38

2.4. Ефективне управління ризиками в АТ «УКРСИББАНК»: інноваційні підходи та рекомендації ... 42

Висновки до другого розділу ... 49

ВИСНОВКИ ... 50

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ... 52

ВСТУП

Обґрунтування актуальності теми дослідження. В умовах сьогоденного господарювання, важливим аспектом функціонування економічних систем вважається управління ризиками, що є непередбачуваним та складним процесом. Кожен суб'єкт господарювання, включаючи підприємства, стикається з необхідністю взяття на себе ризику та можливість зазнання втрат. В епоху глобалізації, успіх будь-якого підприємства залежить від якості управління, що вимагає постійного удосконалення та використання практичного досвіду.

Ризик, що є відчутним і невід'ємним елементом життя, виникає внаслідок невизначеності та відсутності повної інформації, що примушує здійснювати важливі рішення без гарантії їх ефективності.

Ситуація на сучасному етапі в Україні є відображенням невизначеності, де напередодні майбутнього важко зробити точний прогноз, оскільки багато факторів залишаються непередбачуваними.

Таке ризик-орієнтоване управління стає ключовим елементом ефективної стратегії економічної безпеки підприємства, де розуміння, аналіз та управління ризиками грають вирішальну роль у досягненні поставлених цілей та максимізації прибутку.

Резонанс емпіричних студій вдосконалює нашу концепцію ризику, який глядить на ймовірність небажаних наслідків у наукових й комерційних сферах. Дослідження Й. Шумпетера[1] розкриває, що управління ризиками має раціонально розділений компоненти — технічні невдачі та комерційний провал, які формують стратегічний фундамент для оптимізації виробництва. Глибокий аналіз бар'єрів управління ризиками вказує на важливість фінансових методів, таких як диверсифікація, страхування та лімітування, як маніфестацію ефективного фінансового механізму в умовах військового конфлікту в Україні.

Постулат наукового підходу стверджує, що розрахунок ризику — це фундаментальна передумова для досягнення ефективної стратегії управління. Змалювання ризиків через призму фінансових інструментів дозволяє пристосовувати підприємство до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, узгоджуючи його фінансові можливості з економічними викликами.

Аналіз останніх досліджень за тематикою проблеми. Наковці, що займалися дослідженням даної тематики: Герасименко О. М., Борисова Т., Васильченко З. М., Просович О., Процак К., Вербицька Г. Л., Грюнінг ван Х., Брайович-Братанович С., Тагірбекова К. Р., Зубова В. В., Гаєвський І. М., Михаліцька Н.Я., Цвайг Х.І., Краснорyцький О.О., Гришова І.Ю., Васильєва Т. А., Лєонов С. В., Кривич Я. М., Іваницька О.В., та багато інших.

Мета дослідження. Спрямована на вивчення сутності ризиків та їх управління в банківській сфері, а також на аналіз управління ризиками комерційного банку, з акцентом на вдосконалення за умов воєнного стану. Також будуть розглянуті основні напрямки вдосконалення управління ризиками в АТ "УКРСИББАНК".

Завдання дослідження: для досягнення поставленої мети включає:

- Визначення основних чинників виникнення ризиків;
- Класифікацію ризиків у підприємницькій діяльності;
- Характеристику процесу оцінки ризиків у системі управління підприємництвом;
- Аналіз маркетингових та фінансових ризиків у підприємстві;
- Проведення дослідження щодо удосконалення системи управління ризиками у досліджуваному банку АТ "УКРСИББАНК".

Об'єктом дослідження є ризик-орієнтоване управління в системі економічної безпеки підприємств, з фокусом на аналізі управління активами та пасивами, обслуговуванні клієнтів, кредитно-депозитній діяльності, ринкових ризиках та ліквідності, діяльність АТ "УКРСИББАНК".

Предметом дослідження є інноваційні стратегії управління ризиками в сучасних умовах економічної нестабільності: аналіз методів оптимізації управління активами та пасивами, клієнтського сервісу, кредитно-фінансових операцій, а також ефективності механізмів контролю ринкових ризиків та ліквідності.

Перелік методів дослідження: ґрунтується на застосуванні сучасних концепцій економічної теорії, аналізі актуальних новин, статистичних даних і практичних висновках, які відображають економічну ситуацію в країні за період з 2020 по 2023 рік, а також вивченні наукових досліджень провідних вітчизняних та зарубіжних учених, присвячених управлінню ризиками в комерційних банках.

Інформація про практичне значення роботи, апробацію результатів дослідження (їх впровадження на підприємстві чи організації, участь у науково-практичних конференціях, публікації). Основні результати дослідження були апробовані на круглому столі «Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави» (м. Львів, ЛьвДУВС, 10 травня 2024 р.), на підсумковій науково-практичній конференції «Всеукраїнське інтелектуальне змагання серед студентів, які навчаються за спеціальністю 073 «Менеджмент»» (м. Одеса, ОНЕУ, 18 квітня 2024 р.), кваліфікаційна робота становить певну практичну цінність, адже запропоновані рекомендації щодо ризик-орієнтованого управління в системі економічної безпеки підприємства сприятимуть підвищенню ефективності його функціонування.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань на 4 сторінках). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 56 сторінок, з них основний текст - 46 сторінки, які містять 4 таблички, та 8 рисунки.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Основи виникнення ризиків: сутність та визначення ключових детермінантів

Сучасна економічна діяльність підприємств пов'язана зі значними фінансовими, економічними та стратегічними ризиками, які впливають на їхню стабільність та конкурентоспроможність. Особливо важливим аспектом є забезпечення ефективної системи управління цими ризиками з метою збереження економічної безпеки підприємства.

В управлінні, залежно від конкретного сценарію чи обставин, спостерігається значний рівень ризиків, що умовлений складним розвитком та динамікою об'єкта управління, та його зовнішнього середовища, і можливим впливом взаємодії з людським фактором. Значення ризику має різноманітну інтерпретацію, яку можна детально розглянути через концепції, такі як "невизначеність", "умови невизначеності", "умови ризику", та "ймовірність". Де слідуючи математичним визначенням, невизначеність з’являється, при результаті впливу представленим різними можливими альтернативами, в яких невідомою залишається - ймовірність. Термін "Ризик" широко використовується в таких галузях, як економіка, фінанси, управління, право, страхування та інші.

Зазначений вище ризик є необхідною складовою у сучасному бізнесі та управлінні, оскільки він відображає можливість негативних наслідків прийнятих рішень. Для успішного управління ризиками важливо враховувати не лише ймовірність виникнення небажаних подій, але й їх можливі наслідки. Ефективне управління ризиками передбачає вчасне виявлення, оцінку та контроль негативних впливів на діяльність організації. Крім того, важливо розробляти стратегії мінімізації ризиків та впроваджувати проактивні заходи

для запобігання можливим проблемам. Відповідальне управління ризиками дозволяє забезпечити стабільність та успішність діяльності підприємства в умовах невизначеності та змін на ринку.

Розглядаючи концепції "імовірності ризику" та "ситуації ризику", які взаємодіють та включаються у загальний контекст ризику, можна звернути увагу на їхню взаємодію у різних аспектах:

По-перше, підхід, де ризик розглядається як "імовірність втрати ресурсів, недоодержання доходів та виникнення додаткових витрат", підкреслює його ймовірнісний характер. Це означає, що ризик розглядається як можливість негативних наслідків або небезпеки, яка може виникнути під час фінансової чи виробничої діяльності.

По-друге, інший підхід пов'язує ризик із "ситуацією ризику", розглядаючи його як результат сполучення обставин та умов, що створюють конкретні умови для певної діяльності. Це може сприяти або перешкоджати здійсненню дії, враховуючи контекстуальний характер ризику в залежності від ситуації.

При аналізі ризиків виникнення явищ та подій важливо враховувати низку факторів, які можуть обмежити або ускладнити процес прийняття обґрунтованих рішень. Одним із таких факторів є неповнота та недостатність інформації про об’єкт, процеси та явища. Людина, що здійснює аналіз ризиків, може зіткнутися із ситуацією, коли деякі аспекти не вивчені або інформація є недостатньою для прийняття об’єктивного рішення.

Додатковою складністю для управління ризиками є постійна мінливість інформації, яка може обмежити можливість вчасного реагування та врахування всіх факторів. Це може спричинити ризик ухилення від виявлення потенційних загроз та небезпек.

Другим важливим фактором є обмеженість матеріальних, фінансових та інших ресурсів при прийнятті та реалізації рішень. Недостатність ресурсів може послабити можливість належного аналізу та переробки інформації, що є важливим етапом управління ризиками.

Неможливість однозначного пізнання об’єкта при сформованих рівнях і методах наукового пізнання також варто враховувати при аналізі ризиків. Це може призвести до неправильного розуміння ситуації та, відповідно, прийняття неефективних рішень.

Крім того, обмеженість свідомої діяльності людини, розходження в соціальних установках, оцінках та поводженні може ускладнити процес управління ризиками. Різні соціально-психологічні установки та особливості поведінки можуть впливати на прийняття рішень та ефективність стратегій управління ризиками.

Для успішного управління ризиками необхідно ураховувати всі вищезазначені фактори та розвинути ефективні стратегії для їх уникнення або мінімізації впливу. Критично важливо постійно вдосконалювати методи аналізу ризиків, забезпечувати доступність достовірної та повної інформації для прийняття об’єктивних рішень та бути готовими до швидкого реагування на зміни у ситуації. Врахування усіх цих аспектів дозволить зменшити вплив негативних факторів на процес управління ризиками і зробити його більш результативним та ефективним.

При аналізі ситуації ризику необхідно враховувати кількісні та якісні аспекти, що впливають на ймовірність подій чи результатів. Згідно з розглянутою схемою впливу людської діяльності та інших факторів (I, II, III, IV, V, VI) на ризик (рис.1.1), можна визначити різноманітні сценарії, які можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки.

Людські дії та ухвалені рішення можуть виявитися ключовим фактором у вирішенні ситуації ризику. Вони можуть сприяти досягненню поставленої мети проекту або, навпаки, складати загрозу для успішного завершення процесу. З цього можна зробити висновок, що обґрунтовані дії людини можуть вплинути на зниження ступеня невизначеності та підвищення рівня передбачуваності результатів.

Важливо враховувати, що ситуація ризику відрізняється від ситуації невизначеності. В умовах невизначеності імовірність настання подій чи

результатів є недосяжною для встановлення. У той час як у ситуації ризику можливо провести оцінку імовірності здійснення різних альтернатив, вибраних для подальшого вирішення проблеми чи задачі.

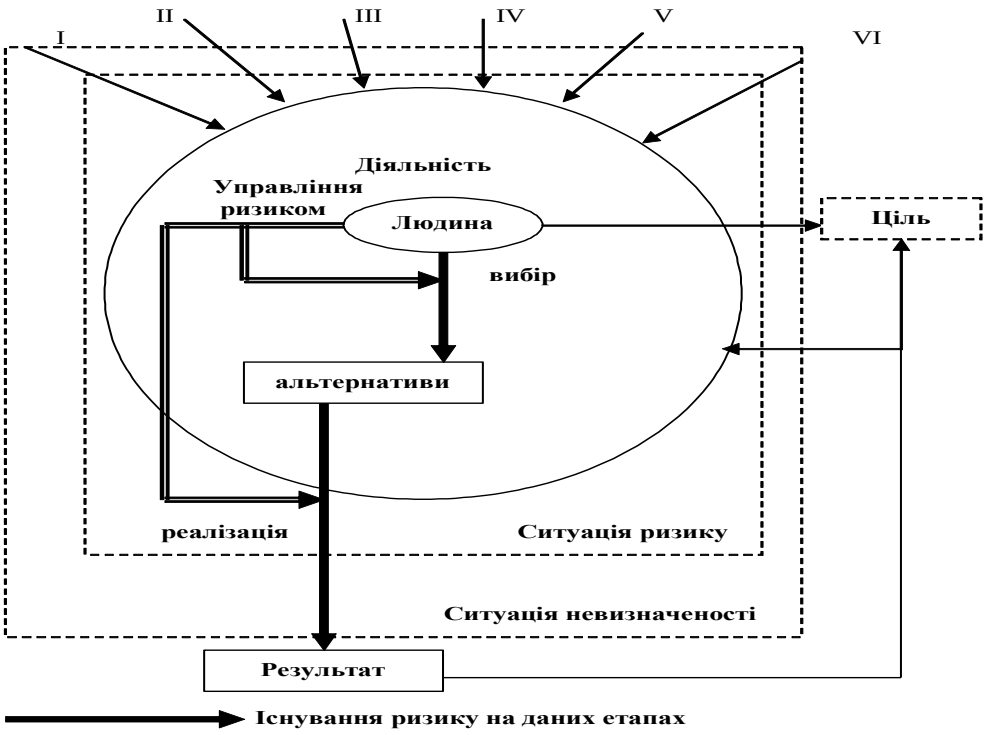


Рис. 1.1. Існування ризику на етапах людської діяльності

Джерело [3].

Доцільним є підвищення уваги до аналізу можливих стратегій втручання та управління ризиками. Запропонована схема впливу факторів на ризик дозволяє визначити напрямки впливу та можливі наслідки, що допоможе вибрати належні альтернативи та уникнути потенційних негативних наслідків.

Наукова література свідчить, що ризики впливають на широкий спектр аспектів суспільно-економічного розвитку. Існує підтвердження того, що велика кількість факторів впливає на ризики, зокрема стан економіки, політична стабільність, соціальні проблеми та природні катастрофи. Україна, як одна з країн, де відбуваються значні зміни в політичній та економічній сферах у останні роки, також підвищує свою уразливість перед

різноманітними ризиками. Аналіз стану України може допомогти виявити пріоритетні напрямки запобігання та подолання негативних наслідків, пов'язаних з ризиками, що загрожують стійкості та безпеці країни.

Внаслідок недорозумінь та вагань, пов'язаних з досягненням закінченого сподіваного результату, можливе збільшення середовища високих ризиків, які відображають загрозу невдачі і неочікуваних втрат. Цей феномен особливо актуальний на початкових етапах розвитку підприємницької діяльності.

Фактори, які визначають ризики підприємницької діяльності, є великою істотною кількістю внутрішніх та зовнішніх елементів. У змінному економічному середовищі, що визначається еволюцією ринкових відносин, сучасним підприємцям необхідно діяти в умовах постійної нестабільності та ризику. Це призводить до невизначеності та сумнівів стосовно досягнення визначеного результату, що збільшує ймовірність ризику - можливої загрози невдачі та інших несподіваних втрат. Описана динаміка найбільш актуальна на етапах початкового впровадження підприємницької діяльності.

В банківській сфері ризик - це важливий аспект, і розуміння його джерел допомагає банкам розробляти стратегії та заходи для мінімізації можливих втрат. Один з ключових аспектів у теорії банківських ризиків полягає у вивченні факторів, що спричиняють виникнення цих ризиків. Безперечним є і то факт, що банківські ризики виникають через нездійснення повних та своєчасних управлінських рішень, що виникає зі складної взаємодії варіаційних суперечливих факторів. Різноманітність факторів ризику утворює ризики, які створюють певне тиск у всіх сферах банківського сектору. При аналізі ризиків українських банків на теперішньому етапі необхідно враховувати такі аспекти як інфляція, відсутність або недосконаліть певних головних законодавчих актів, економічний кризовий стан, який являється не лише фінансовою нестабільністю підприємств, враховуючи банки, а і руйнуванням певної к-сті господарських зв'язків, постійну нестабільність політичної ситуації та інші фактори[2].

Ризики можна умовно поділити на керовані та некеровані, що відіграють різні ролі в управлінні фінансовими випадками. Управління керованими ризиками передбачає управлінські рішення та стратегії, спрямовані на контрольоване зменшення негативного впливу на банк. Це може включати в себе розробку програм з кредитування, стратегії інвестування та ретельний моніторинг фінансових показників. Насупроти, некеровані ризики важко передбачити та контролювати, оскільки вони, як правило, пов'язані з зовнішніми факторами, які лежать поза сферою впливу банку. Тут важливо мати гнучкі стратегії та швидку реакцію на непередбачені події, щоб мінімізувати їхні наслідки. У разі представлення недостовірної чи неповної інформації, природу цих факторів можна описати як невизначені. В даному контексті, чинники банківських ризиків трактуються як умови та обставини, що ініціюють появу ризиків у функціонуванні банківських установ.

За наявності достовірної та повної інформації банки можуть аналізувати різні аспекти ризиків, щоб приймати обґрунтовані рішення. Поєднання внутрішньої та зовнішньої інформації дозволяє конкретизувати ризики та оцінювати їх імпакт на фінансові показники банку.

Запропоновано провести аналіз та класифікацію факторів, які впливають на банківський ризик, з урахуванням їх походження. Розглянуто розділення цих факторів на макроекономічні та мікроекономічні складові. Важливо враховувати глобальні та національні чинники, оскільки вони мають значний вплив на формування ризиків у банківській сфері.

У сучасному банківському секторі важливо розглядати мікроекономічні аспекти як зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на діяльність банківських установ. Зовнішні аспекти включають в себе економічну кон'юнктуру, ринкову конкуренцію, регулювання та нормативно-правове середовище. Внутрішні фактори охоплюють стратегію управління ризиками, кредитний портфель, ліквідність та капіталовкладення банку.

Взаємодія банків з клієнтами та партнерами також відіграє важливу роль у формуванні ризиків.

Макроекономічні фактори, які не підконтрольні банкам, можна класифікувати на рівнях світової та місцевої економіки, з урахуванням специфіки кожної країни. Макроекономічні чинники, хоча не є безпосередньо прямими для банків, мають значний опосередкований вплив на їх діяльність[3]. Світові та національні економічні тенденції, такі як зміни у рівні інфляції, процентних ставках, обсягах кредитування та фінансові кризи, можуть суттєво впливати на фінансову стійкість банків. Тому важливо враховувати ці макроекономічні фактори при оцінці загальних ризиків у банківській сфері.

У сучасній сфері банківських послуг виникнення ризиків, пов'язаних з проведенням операцій, залежить від обсягу та різноманітності операцій, що виконує банк. Збільшення обсягу операцій може спричинити зростання кількості банківських ризиків, оскільки кожна операція несе певний ризик. Крім того, розширення клієнтської бази ймовірно впливатиме на інтенсифікацію ризиків, оскільки збільшення кількості клієнтів може призвести до збільшення обсягу операцій та ризиків.

На практиці банківські ризики часто містять комбінований характер і можуть бути взаємопов'язаними. Ідентифікація всіх чинників ризику не завжди можлива, оскільки ризики можуть змінюватися та розвиватися з часом. Тому важливо мати гнучку систему управління ризиками, яка може постійно оновлюватися та враховувати нові аспекти ризику[4]. Систематизація чинників ризику дозволяє банку ефективно управляти ризиками та забезпечувати стабільність його діяльності в умовах постійних змін на фінансовому ринку.

1.2. Класифікація та оцінка небезпек у фінансовій сфері банківського сектору

Сучасна банківська діяльність функціонує в умовах динамічного економічного середовища, що характеризується значною мінливістю та невизначеністю. Відтак, одним із ключових завдань банківських установ є ефективне управління ризиками, що дозволяє мінімізувати потенційні загрози та забезпечити стабільність і конкурентоспроможність фінансових інституцій.

Науковий підхід до класифікації ризиків у банківській сфері передбачає комплексний аналіз не лише поточного стану економічного середовища, а й дослідження новітніх тенденцій і технологічних трансформацій у фінансовому секторі. Такий комплексний підхід дає змогу ідентифікувати наявні та потенційні ризики, а також розробляти адаптивні стратегії управління ними. Класифікація та систематизація ризиків у банківській сфері є важливими для їх ефективного управління. Розрізняють такі види ризиків, як кредитний, ринковий та оперативний, кожен із них має свої особливості та впливає на фінансову стабільність банку. Для більш чіткої картини розглянемо дані банківські ризики, що були зазначені вище:

Кредитний ризик — це ризик для прибутку та капіталу, що виникає внаслідок можливості невиконання стороною угоди з банком або іншою фінансовою установою, або недотримання зобов'язань угоди[5].

Ринковий ризик, визначений Національним банком України, є наявним або потенційним ризиком для потоків прибутків та капіталу, і виникає внаслідок негативних змін у цінах цінних паперів, товарів і валютних курсах, що становлять торговельний портфель. Цей ризик проявляється в процесі маркетмейкерства, дилінгових операціях, а також в укладенні угод з борговими та пайовими цінними паперами, валютними операціями, торгівлі товарами та фінансовими похідними інструментами, відомими як деривативи[6].

Операційний ризик представляє собою можливість виникнення втрат або непередбачених обставин через дефекти внутрішніх процесів, дії працівників банку або інших осіб, а також випадкові фактори. Цей ризик включає юридичні аспекти та вплив зовнішніх чинників, проте не охоплює ризик втрати репутації або стратегічний ризик[7].

Зокрема, важливим аспектом є врахування глобальних трендів, що впливають на банківську діяльність, таких як діджиталізація, розвиток фінтех-індустрії, зміни в споживчих уподобаннях, а також геополітичні та макроекономічні чинники. Ефективна класифікація ризиків у контексті цих тенденцій дозволяє банкам завчасно розробляти дієві заходи для мінімізації загроз і підтримання стійкості установи.

Водночас, науковий підхід до класифікації ризиків передбачає використання сучасних аналітичних методів та інструментів, які дають змогу здійснювати комплексну оцінку та прогнозування ймовірності виникнення та впливу різноманітних ризикових подій. Це, своєю чергою, забезпечує банкам можливість адаптувати свої стратегії управління ризиками відповідно до мінливих умов, тим самим підвищуючи рівень їхньої стійкості та конкурентоспроможності.

Принципи класифікації ризиків у банківській сфері є одним із ключових аспектів ефективного управління фінансовими ризиками. Для цього необхідно створити систему, яка враховує різноманітні фактори, які можуть впливати на фінансову стійкість установи. Основним завданням є визначення критеріїв та параметрів класифікації ризиків, що дозволить розробити ефективні стратегії управління ризиками.

Таким чином, науковий підхід до класифікації ризиків у банківській сфері є невід'ємною складовою ефективного управління ризиками, що дозволяє фінансовим установам успішно функціонувати та розвиватися в умовах динамічного та мінливого економічного середовища.

З погляду банку, ризик розглядається як можливість виникнення фінансових втрат унаслідок негативного впливу зовнішніх та внутрішніх

факторів. Ці втрати можуть бути прямими, коли банк зазнає безпосередніх фінансових збитків, або непрямими, коли вони впливають на ринкову вартість капіталу чи прибутковість установи. Важливо враховувати ці аспекти при розробці стратегій управління ризиками, що мають на меті забезпечити стабільність та надійність фінансової установи.

У галузі управління ризик класифікація є важливим інструментом, що дозволяє систематизувати та структурувати різноманітні види ризиків на основі спільних ознак та критеріїв. Даний метод фасилітує кращій організації та управлінню ризиками, що дозволяє ефективно взаємодіяти з ними в умовах сучасного бізнес-середовища.

У сучасній науковій та професійній літературі широко висвітлюється процес класифікації ризиків у банківській галузі на базі диверсифікованих критеріїв. Цей підхід передбачає створення ієрархії ризиків в залежності від їхньої актуальності у конкретний час, з огляду на складність ситуації в країні під дією внутрішніх, та зовнішніх факторів. Аналіз ризиків за різними аспектами дозволяє глибше зрозуміти динаміку розвитку банківського сектору у рамках дії економічних, політичних та внутрішньо-організаційних чинників.

Одне з найвагоміших наукових досліджень у цій сфері належить Пітеру С. Роузу, який виокремив шість основних категорій банківських ризиків [8]:

A. Кредитний ризик;
B. Ризик ліквідності;
C. Ринковий ризик;
D. Процентний ризик;
E. Ризик недоотримання прибутку;
F. Ризик неплатоспроможності.

Розширюючи цю класифікацію, науковець також ідентифікував чотири додаткові види ризиків[8]:

A. Інфляційний ризик;
B. Валютний ризик;

C. Політичний ризики;

D. Ризик зловживань.

Зазначена вище систематизація ризиків залишається релевантною й у сучасних умовах, адже охоплює ключові загрози, з якими стикаються банківські установи. Водночас, вона відображає трансформацію фінансового середовища під впливом глобалізаційних процесів і політичних змін.

Альтернативний науковий підхід до класифікації банківських ризиків запропонував Х. В. Грюнінг (рис.1.2), який структурував їх у чотири основні категорії: фінансові, операційні, ділові та надзвичайні [9]. Деталізований аналіз кожного з цих видів ризиків та розроблення ефективних механізмів їх мінімізації є критично важливим для забезпечення стабільної та прибуткової діяльності банків.

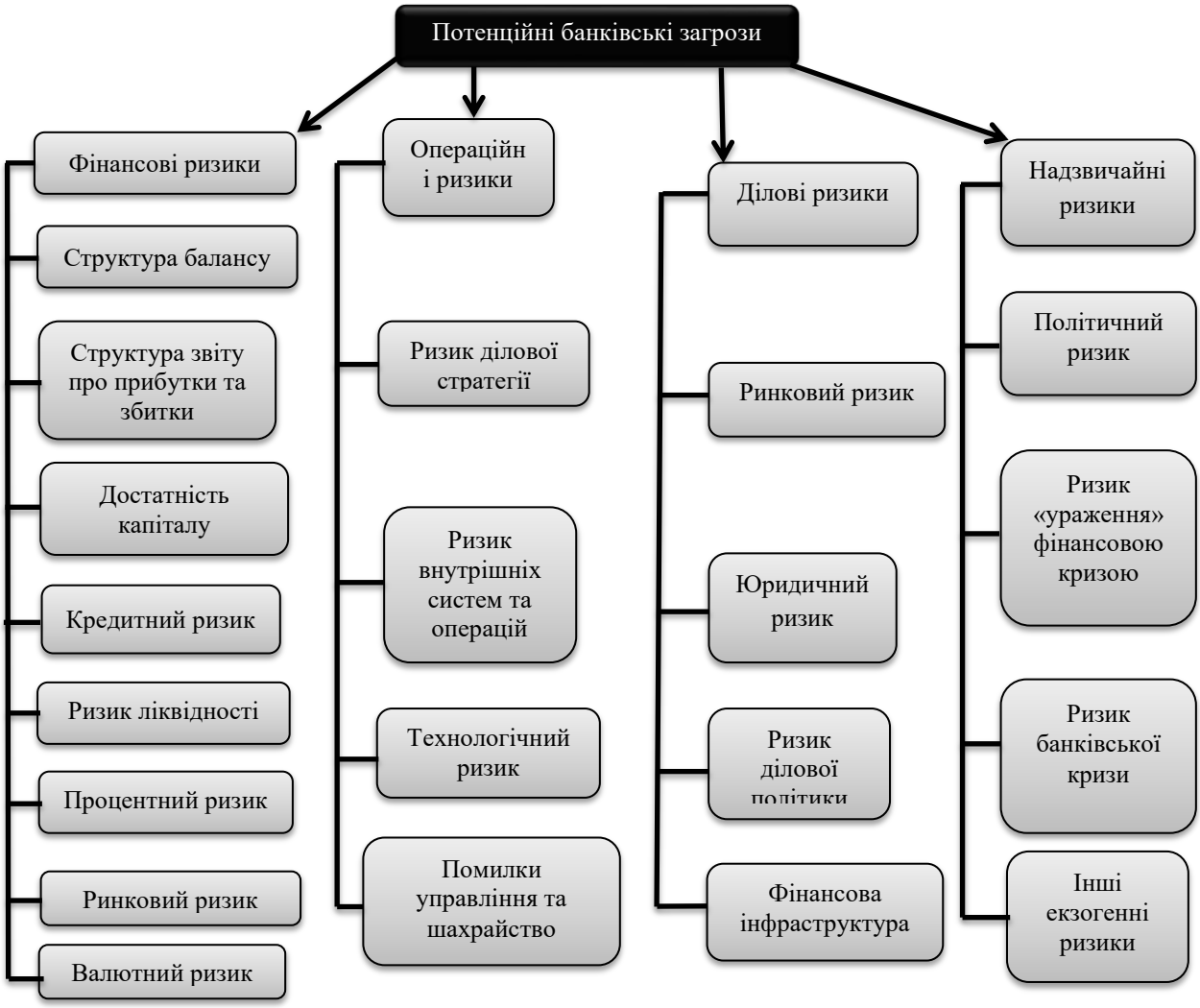


Рис.1.2. Класифікація банківських ризиків
(за Х.В. Грюнінгом)
Джерело [9]

Таким чином, наукові підходи до класифікації банківських ризиків відображають еволюцію даної сфери, враховуючи трансформації, зумовлені глобальними тенденціями розвитку фінансового сектору. Систематизація ризиків є фундаментальним елементом ефективного управління ними, що сприяє підвищенню стійкості та конкурентоспроможності банківських установ.

Аналіз наукових досліджень та практики функціонування банківської системи свідчить про багатогранність ризиків, що постають перед вітчизняними банками в процесі їх діяльності. Ці ризики мають комплексний характер, що зумовлено широким спектром факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища банківської установи.

Ключовим внутрішнім детермінантом банківських ризиків є загальна стратегія розвитку банку, що визначає пріоритетні напрями його діяльності, рівень диверсифікації операцій, вибір цільових сегментів ринку тощо. Організаційна структура банку та ефективність його внутрішніх систем, зокрема інформаційних технологій, також істотно впливають на здатність ідентифікувати, оцінювати та мінімізувати притаманні ризики. Саме тому вдосконалення стратегічного планування, внутрішнього контролю та моніторингових механізмів є визначальною складовою ефективної системи управління ризиками на рівні банківської установи.

Водночас, важливо враховувати, що ризики банківського сектору не обмежуються лише внутрішніми факторами. Зовнішнє середовище, в якому функціонують банки, характеризується низкою макроекономічних, політичних, правових та регуляторних умов, що значною мірою ускладнюють ідентифікацію, оцінку та мінімізацію відповідних ризиків. Так, нестабільність економічного розвитку, політичні трансформації, зміни в нормативно-правовому полі можуть спричиняти суттєві загрози для діяльності банківських установ. Тому постійний моніторинг та прогнозування тенденцій зовнішнього середовища є невід'ємною складовою системи управління ризиками в банківському секторі.

Окремої уваги заслуговують ризики, пов'язані з інформаційно-технологічною компонентою банківської діяльності. Впровадження сучасних інформаційних систем та технологій вимагає від банків розробки та реалізації ефективних заходів кібербезпеки для мінімізації загроз інформаційній безпеці. Неадекватні заходи в цьому напрямі можуть спричиняти значні фінансові та репутаційні втрати для банківських установ.

Узагальнюючи, можна констатувати, що ризики вітчизняних банків носять комплексний характер, охоплюючи як внутрішні, так і зовнішні аспекти їх функціонування. Ефективне управління цими ризиками потребує певного системного підходу, що включає вдосконалення моніторингових механізмів, стратегічного планування, впровадження сучасних заходів кібербезпеки, а також внутрішнього контролю.

Вагомий внесок у дослідження класифікації банківських ризиків зробив науковець О.А. Кириченко. Його підхід передбачав врахування низки ключових характеристик, серед яких склад клієнтів, тип банку, сфера виникнення та впливу ризиків, методи розрахунку і звичайно - ступінь їх прояву. Крім того, в дану категоризацію входили і асигнування ризиків у часі, характер їх обліку та імовірність управління ними. Особливий акцент у цьому контексті робився на ризиках країни, фінансової надійності певних банківських установ, та ризиках прецизованих банківських операцій [10].

Ризикові аспекти, що проявляються у процесі здійснення базових операцій фінансових установ, представляють собою широкий спектр, який охоплює різноманітні категорії, включаючи кредитний, відсотковий, валютний, факторинговий та лізинговий ризики, а також ризики, пов'язані з виконанням розрахункових операцій та операцій з цінними паперами. Важливим аспектом є необхідність сортування цих ризиків відповідно до методів їх оцінки, які можуть бути як комплексними, так і позиційними [11].

Рівень ризику в банківській діяльності є важливим показником, який визначається на основі комплексного аналізу та оцінки різних видів ризиків, та його ступеня що відображається на шкалі, як низький, помірний та повний

ризик. Управління ризиками у банківському секторі вимагає уваги до різних аспектів, включаючи розподіл ризику в часі та інтеграцію різних типів ризиків у систему управління.

Розподіл ризику в часі є ключовим елементом стратегії управління ризиками для банків. Цей підхід дозволяє банку аналізувати та прогнозувати можливі втрати, а також уникати минулих ризиків у майбутній діяльності. Ефективне управління ризиками вимагає урахування як минулих, так і поточних ризиків, а також врахування можливих майбутніх ризиків.

У сучасних умовах функціонування банківської системи важливим аспектом є інтеграція різноманітних типів ризиків у систему управління. Цей підхід сприяє створенню комплексного стратегічного плану та допомагає оптимізувати стратегії зниження ризиків з метою гарантування стійкості та непохитність діяльності банку.

В даному звіті, присвяченому аналізу банківської діяльності в Україні, було виявлено оптимальну та зовнішню класифікацію ризиків, яка була запропонована в методичних матеріалах Національного банку України [9]. Для підвищення ефективності банківського нагляду було визначено дев'ять ключових категорій ризиків, включаючи кредитний, ліквідності, зміни процентних ставок, ринковий, валютний, операційно-технологічний, репутаційний, юридичний та стратегічний ризики. Такий підхід до класифікації ризиків слугує більш вичерпному аналізу та ефективному адмініструванню ними в банківському секторі України. Отже, пройдемо більш детальніше данні категорії ризиків.

Кредитний ризик, який є одним з ключових факторів, загрожуючи фінансовим надходженням та капіталу банку, визначається як ймовірність невиконання стороною фінансових зобов'язань перед банком через недостатню платоспроможність. Цей ризик може суттєво позначитися на фінансовому стані банку через можливі втрати, пов'язані з невиконанням фінансових зобов'язань [12]. Для ефективного управління кредитним ризиком важливо вживати заходи з аналізу та оцінки кредитоспроможності

клієнтів, розробляти стратегії мінімізації ризику та вживати відповідні заходи у випадку виникнення проблем.

Ризик ліквідності, як фактор, що може призвести до збитків у надходженнях та капіталі банку через його нездатність виконати фінансові зобов'язання у призначений термін без зазнання неприйнятних втрат. Виникнення цього ризику пов'язане з неефективним керуванням несподіваними грошовими втратами, змінами у джерелах фінансування або несистемним виконанням позабалансових зобов'язань, і вимагає певних підходів управління для запобігання небажаним наслідкам [13].

Ризик зміни процентних ставок є ще одним важливим фактором, який може впливати на фінансові надходження та капітал банку через негативні зміни у процентних ставках. Цей ризик вимагає комплексного аналізу та управлінського підходу для розробки стратегій управління ризиком та зменшення можливих втрат [14].

Ринковий ризик виникає внаслідок коливань вартості цінних паперів, товарів та валютних курсів у торговельному портфелі банку [15]. Ефективне управління цим ризиком передбачає аналіз ринкових тенденцій, розробку стратегій ризик-менеджменту та вживання заходів для зменшення фінансових ризиків.

Валютний ризик є наслідком коливань валютних курсів та може стати загрозою для банку під час здійснення операцій з імпорту та експорту [16]. Ефективне управління цим ризиком передбачає вживання заходів для захисту від негативних валютних коливань та розробку стратегій управління валютним ризиком.

Операційно-технологічний ризик виникає внаслідок недоліків у корпоративному управлінні, внутрішньому контролі та інформаційних технологіях. Загроза, що оцінюється критеріями: універсальності, надійності, керованості, безперервності роботи та її контрольованості[17]. Для управління цим ризиком необхідно забезпечити надійність, безперервність та ефективність операцій банку.

Ризик репутації виникає внаслідок негативного сприйняття іміджу фінустанови і може призвести до втрат, викликаний пошкодженням репутації банку [18]. Управління ризиком репутації передбачає проведення аналізу ризиків, розробку стратегій управління репутацією та вживання заходів для підтримання позитивного іміджу.

Юридичний ризик виникає внаслідок порушення чи невиконання вимог законодавства, нормативно-правових актів, угод або етичних норм [19]. Управління юридичним ризиком передбачає дотримання всіх вимог законодавства, розробку правових стратегій та вживання заходів для запобігання юридичним проблемам.

Стратегічний ризик виникає внаслідок невірних управлінських рішень, недосконалої реалізації стратегічних вирішень та неадекватної реакції на зміни в бізнес-середовищі [20]. Управління стратегічним ризиком передбачає розробку стратегій розвитку, виявлення потенційних загроз та вживання заходів для забезпечення стійкості та успішності у діяльності банку. Отже, ретельне вивчення та управління різноманітними фінансовими ризиками є важливим для забезпечення стабільності та успішності діяльності банку.

У науковому вимірі важливо зауважити, що усі фінансові установи володіють виключним спектром ризиків, ось чому даний класифікаційний підхід може бути розглянутий лише як базовий. Банк, відштовхуючись від свого досвіду та стратегій, має можливість впровадити власні модифікації у зазначену систему для більш повного зображення конкретних аспектів своєї діяльності і контролю загроз. Слід підкреслити, що еволюція фінансового ринку та трансформації в економічному середовищі можуть зумовлювати виникнення нових типів ризиків, які потребують безперервного оновлення та вдосконалення систем класифікації. Умови динамічно-економічної ситуації в середовищі, зобов'язують банківський сектор до безкінечної адаптації та поліпшення своїх стратегій управління ризиками з метою убезпечення ефективної стійкості.

Висновки до першого розділу

Підчас роботи було досліджено теоретичні основи аналізу управління ризиками в системі економічної безпеки підприємства, включаючи основи виникнення ризиків та визначення ключових детермінантів. Проведена детальна класифікація та оцінка небезпек у фінансовій сфері банківського сектору дозволила зрозуміти сутність ризиків та їх вплив на економічну безпеку підприємств.

Виявлено, що ризики є невід'ємною частиною діяльності будь-якого підприємства, і їх управління вимагає глибокого розуміння та аналізу. Важливо підкреслити, що ефективне управління ризиками не лише допомагає підприємству уникнути потенційних загроз, але й створює можливості для подальшого розвитку.

Крім того, виявлено, що фінансові ризики у банківському секторі мають особливу важливість, оскільки вони можуть вплинути на стабільність всієї економіки країни. Тому, управління цими ризиками вимагає особливого підходу та високої кваліфікації у сфері фінансів.

Таким чином, управління ризиками в системі економічної безпеки підприємства є вкрай важливим аспектом його діяльності. Дослідження цієї теми потребує подальшого вивчення та розвитку.

РОЗІДЛ 2
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ В УМОВАХ ВИНЯТКОВИХ ОБСТАВИН

2.1. Характеристика діяльності АТ «УКРСИББАНК» у якості об’єкту управління ризиками

У сьогоденному динамічному фінансовому секторі, де відбуваються постійні зміни та велика конкуренція, банкам доводиться активно працювати над управлінням різноманітними видами ризиків, що можуть впливати на їх фінансову стійкість та діловий успіх. Ефективне управління цими ризиками стає важливим елементом стратегії для забезпечення успішної діяльності банків у складних умовах сучасного економічного середовища.

Однією з відомих банківських установ, яка відзначається високою стійкістю та успішністю в управлінні ризиками, є АТ "UKRSIBBANK BNP Paribas Group"[21]. Заснований у 1990 році, даний банк відзначається значними активами та широким спектром фінансових послуг для різних категорій клієнтів. Компанія активно впроваджує інноваційні підходи у свою діяльність, що дозволяє їй ефективно протистояти викликам сучасного фінансового ринку.

За даними, активи банку становлять 133,6 млрд грн, а кількість обслуговуваних клієнтів перевищує 1,9 млн осіб, корпоративний сектор з 165 тис. компаній СМБ та 2,2 тис. великих корпоративних партнерів, що свідчить про велику довіру споживачів до цієї установи[22]. Має розгалужену мережу відділень та банкоматів дозволяє банку забезпечувати доступні фінансові послуги для клієнтів у різних регіонах України.

Управління ризиками в АТ "UKRSIBBANK BNP Paribas Group" є високоорганізованим та ефективним процесом, який допомагає забезпечити стабільність та успішність банку в умовах складного економічного середовища. Глибокий аналіз ризиків та вчасне прийняття стратегічних

рішень дозволяють банку досягати поставлених цілей та забезпечувати надійність своєї діяльності.

У контексті сучасних умов фінансового сектору важливо відзначити, що банк є спільним підприємством з французькою фінансовою групою BNP Paribas[23], яка володіє 60% акцій, та Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР)[24], що має 40% участі. Головний офіс цього банку розташований в столиці України, і його історія відображає не лише власний еволюційний шлях, але й ключові етапи формування суверенної держави.

У період від 2022 до 2023 року Україна стикнулася зі складними викликами, пов'язаними з геополітичними турбулентностями та повномасштабним вторгненням. У цей період банк продемонстрував свою високу готовність та відповідальність перед клієнтами та співвітчизниками, акцентуючи увагу на забезпеченні безперебійного функціонування та захисті інтересів своїх стейкхолдерів. Важливим аспектом стало забезпечення фінансової стабільності та надійності банку в умовах нестабільності та ризику, що дозволило йому успішно працювати та забезпечувати високий рівень обслуговування своїх клієнтів.

Крім того, важливою була активна участь банку у фінансовій підтримці економіки країни та підтримці підприємств у складних умовах. Шляхом розробки та впровадження спеціальних програм та ініціатив, банк сприяв збереженню фінансової стабільності та розвитку підприємств, що сприяло загальному економічному відновленню країни. Таким чином, банк відіграв важливу роль у підтримці фінансової системи та економіки України в умовах складних викликів та нестабільності.

Фінансова установа АТ "UKRSIBBANK BNP Paribas Group" активно взаємодіє з основними державними ініціативами: програма "єПідтримка"[25], та приймає активну участь у проекті Національного банку України POWER BANKING[26], націлений на відкриття мережі банківських філій, що спроможні до функціонування і в часи енергетичних криз. Банк ініціює різноманітні програми для кращого обслуговування клієнтів, зокрема водить

такі дії, як: скасування комісії, продовження терміну дій карток та бере участь у впровадженні державної програми "єДія"[27]. Крім цього, в банківській ініціативі також є участь, як у банкоматному роумінгу, так і в постійному впровадженні сучасних технології, заради комфорту своїх клієнтів банк диверсифікує види послуг.

Слід зазначити, що благодійна та гуманітарна активність банку є його ключовою фазою в розвитку. АТ "UKRSIBBANK BNP Paribas Group" разом із французькою компанією BNP Paribas бере активну участь в соціальних проектах, таких як підтримка удосконалення медичних інфраструктур: реабілітацію захисників та захисниць, підсилення інноваційної освітньої діяльності.

На сьогоднішній день, АТ "UKRSIBBANK BNP Paribas Group" визнаний як "Стійкий банк України" за оцінками журналу NV та інвестиційної компанії Dragon Capital. Крім того, банк входить до рейтингу кращих роботодавців, та був визнаний переможцем премії FinAwards 2023 у номінації "HR воєнного часу". Головним залишається і той факт, що АТ "UKRSIBBANK BNP Paribas Group" і досі формує перспективне соціально економічне середовище в Україні.

Діяльність банку чудово відображається в перспективному формуванні іміджу у банківській сфері України, та соціальної відповідальності. Завдяки наступним складовим його діяльності: першочерговому, вдалому управлінні ризиками, та не менш важливій ролі посиленої допомоги в сталому розвитку не лише банку, а й країни в цілому.

Відповідно до ліцензії Національного банку України[28] та певних законодавчих актів[29], АТ"УкрСиббанк" діє в якості послуг не лише для юридичних, а й фізичних осіб на територіях України. Всі здійснені операції проводяться не лише згідно чинного законодавства країни, а внутрішніх нормативів банку. АТ "УкрСиббанк" надає широкий спектр банківських послуг, включаючи кредитування, депозитні операції, електронні платежі, обслуговування карток та інші фінансові послуги.

Здобувши ліцензію від Національного банку України, він отримує можливість проводити різноманітні банківські операції, такі як випуск єврооблігацій та залучення міжнародних інвестицій. Саме такі операції вказують на можливість банку проводити свою діяльність не лише на внутрішньому ринку, а й на світовій арені.

Банк виступає, як основний учасник фінансового сегменту національного ринку України, неперервно поширюючи та стабілізуючи свою позицію в усіх секторах банківської праці. Систематичний підвищення фінансових засобів і широкий спектр банківського сервісу, що свідчать про концепцію активного зростання і відданість принципу індивідуального обслуговування усіх клієнтів.

Не менш важливим є і розвиток сектору малого і середнього бізнесу. Шляхом активного врівноваження на цьому ринку, банк пропонує зручні та доступні банківські продукти для малого бізнесу. Внаслідок вдалій маркетинговій стратегії, популяризація відомих продуктів та розгортання мережі філій, а також завдяки залученню нових юридичних осіб, банку вдалося поповнити свою клієнтську базу.

Банк АТ «УкрСиббанк» активно розвивається на міжнародних ринках капіталу через випуск єврооблігацій та залучення синдикованого кредиту.

Конкурентна боротьба з КБ «Приватбанк» [30], ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» [31], Ощадбанк[32] та ПУМБ[33] вимагає розширення спектру послуг та впровадження нових фінансових інструментів.

Управління банком здійснюється через Раду Банку та Правління, що забезпечує високий ступінь уваги до внутрішнього контролю та виконання стратегічних завдань. Наглядова рада забезпечує контроль над управлінням та діяльністю банку, базуючись на прозорому та ефективному корпоративному управлінні. Автономія та незалежність наглядової ради дозволяють банку зберігати лідерські позиції та розвиватися в умовах високої конкуренції на фінансовому ринку України. Структуру управління банку АТ «УкрСиббанк» відображено на Рис. 2.3.



Рис.2.3. Структура управління АТ «УкрСиббанк»

Джерело: розроблено автором за матеріалами [21].

Організаційна структура АТ «УкрСиббанк» характеризується розподілом за основними вертикалями, які включають роздрібний бізнес, споживче кредитування, реструктуризацію та стягнення боргів, операційну діяльність, інформаційні технології, забезпечення закупівельної діяльності, а також напрямок з питань комунікацій, корпоративної соціальної відповідальності та залученості.

Наявність департаментів внутрішнього аудиту, ризик-менеджменту та комплаєнс-контролю підкреслює значну увагу банку до забезпечення ефективного внутрішнього контролю та відповідності як внутрішнім, так і зовнішнім регуляторним вимогам. Така структура сприяє підвищенню рівня організованості та відповідальності, що є критично важливим для стабільної та ефективної діяльності фінансової установи.

2.2. Оцінка фінансового стану і конкурентоспроможності АТ «УКРСИББАНК» за допомогою коефіцієнтного аналізу

Фінансовий стан АТ «УкрСиббанк» та його конкурентоспроможність аналізуються шляхом коефіцієнтного аналізу, що дозволяє оцінити його фінансову стабільність та визначити рівень конкурентоспроможності на ринку банківських послуг.

Переглянемо ефективність функціонування банку та його стійкість до економічно-фінансових коливань, для повної оцінки фінансового стану комерційного банку завдяки аналіз балансу (2020-2022 роки) АТ «УкрСиббанк» у Табл.2.1[34].

Аналіз фінансового стану АТ "УкрСиббанк" за період з 2020 по 2022 роки показав деякі важливі тенденції та фінансові показники. За цей період видно помітне зростання зобов'язань та капіталу, збільшення коштів клієнтів і нерозподіленого прибутку. Наприклад, похідні фінансові зобов'язання зросли на 7 453 тис. грн у 2021 році, але зменшилися на 10 437 тис. грн в 2022 році. Дані коливання вказують на вразливість банку до ринкових ризиків. Однак, можливе виникнення певних проблеми у керуванні фінансовими зобов'язаннями, на це вказує стійке зростання інших зобов'язань і поточних податкових зобов'язань, що є щорічними та на значні суми.

Позитивним аспектом є зменшення орендних зобов'язань з кожним роком, з приблизним зменшенням на 65 134 тис. грн у 2021 році та 38 559 тис. грн у 2022 році. Саме ці дані висвітлюють факт позитивних стратегій управління, що в подальшому впливає на зменшення фіксованих зобов'язань. Але слід зазначити, що зменшені зобов'язання потребують ретельного аналізу в умовах все охопленої фінансової стратегії банку і ймовірних ризиків.

Доходи від емісії та статутний капітал залишалися стабільними з 2020 по 2022 рік, що висвітлює стабільну структуру капіталовкладень.

Таблиця 2.1

Аналіз балансу АТ «УкрСиббанк» за 2020-2022 роки

Показники	2020		2021		2022		Відхилення	
	Сума, тис. грн.	Структ. %	Сума, тис. грн.	Структ. %	Сума, тис. грн.	Структ. %	2021 до 2020	2022 до 2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Актив банку								
Готівка	**3 559 826**	**4,92**	**2 723 482**	**3,49**	**2 695 862**	**2,49**	**-836 344**	**-27 620**
Кошти обов'язкових резервів банку в НБУ і короткострокові розміщення в НБУ	**3 042 109**	**4,21**	**3 227 053**	**4,14**	**5 282 421**	**4,87**	**184 944**	**2 055 368**
Кошти в інших фін установах	**23 502 763**	**32,50**	**24 132 634**	**30,93**	**34 819 746**	**32,11**	**629 871**	**10 687 112**
Похідні фін активи	**3 398**	**0,00**	**4 924**	**0,01**	**0**	**0,00**	**1 526**	**-4 924**
Кредити та заборгованість клієнтів	**21 067 038**	**29,13**	**28 459 815**	**36,47**	**14 746 900**	**13,60**	**7 392 777**	**-13 712 915**
Цінні папери та інвестиції у дочірні підприємства	**18 310 054**	**25,32**	**16 694 719**	**21,39**	**45 696 598**	**42,13**	**-1 615 335**	**29 001 879**
Основні засоби	**1 266 475**	**1,75**	**1 345 633**	**1,72**	**1 325 473**	**1,22**	**79 158**	**-20 160**
Інвестиційна нерухомість	**4**	**0,00**	**4**	**0,00**	**0**	**0,00**	**0**	**-4**
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	**527 869**	**0,73**	**527 676**	**0,68**	**729 097**	**0,67**	**-193**	**201 421**
Поточні податкові активи	**231 930**	**0,32**	**0**	**0,00**	**0**	**0,00**	**231 930**	**0**
Відстрочені податкові активи	**97 539**	**0,13**	**115 556**	**0,15**	**110 380**	**0,10**	**18 017**	**-5 176**
Активи із права користування	**268 557**	**0,37**	**192 993**	**0,25**	**150 760**	**0,14**	**-75 564**	**-42 233**
Інші активи	**438 414**	**0,61**	**610 684**	**0,78**	**2 897 836**	**2,67**	**172 270**	**2 287 152**
Загальна сума активів	**72 315 976**	**100**	**78 035 173**	**100**	**108 455 073**	**100**	**5 719 197**	**30 419 900**
Пасив банку								
Заборгованість перед іншими фін установами	**2 947**	**0,00**	**2 288**	**0,00**	**1 784**	**0,00**	**-659**	**-504**
Похідні фін зобов'язання	**4 587**	**0,01**	**12 040**	**0,02**	**1 603**	**0,00**	**7 453**	**-10 437**
Кошти клієнтів	**63 102 454**	**87,26**	**66 984 784**	**85,84**	**93 699 822**	**86,40**	**3 882 330**	**26 715 038**
Орендні зобов'язання	**248 771**	**0,34**	**183 637**	**0,24**	**145 078**	**0,13**	**-65 134**	**-38 559**

Продовж. Таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Інші зобов'язання	**866 283**	**1,20**	**1 193 345**	**1,53**	**1 214 702**	**1,12**	**327 062**	**21 357**
Поточні податкові зобов'язання	**0**	**0,00**	**113 659**	**0,15**	**287 981**	**0,27**	**113 659**	**174 322**
Статутний капітал	**5 069 262**	**7,01**	**5 069 262**	**6,50**	**5 069 262**	**4,67**	**0**	**0**
Емісійний дохід	**811 229**	**1,12**	**811 229**	**1,04**	**811 229**	**0,75**	**0**	**0**
Нерозподілений прибуток	**2 210 443**	**3,06**	**3 664 929**	**4,70**	**7 223 612**	**6,66**	**1 454 486**	**3 558 683**
Усього зобов'язань та власного капіталу	**72 315 976**	**100**	**78 035 173**	**100**	**108 455 073**	**100**	**5 719 197**	**30 419 900**

Джерело: розроблено автором за матеріалами [21-22].

Однак, дана стабільність може утруднити банку ефективну реакцію на непередбачені труднощі. Важливо враховувати, що зростання інших фінансових зобов'язань та податкових відповідальностей може створити загрозу для фінансової стабільності банку в майбутньому. Також важливо розглянути можливі стратегії для зменшення ризиків та підвищення фінансової стійкості у змінливому економічному середовищі. Але спершу розглянемо головні показники в структурі балансу як активі Рис.2.4, так і пасивів Рис.2.5, для більш чітких висновків.

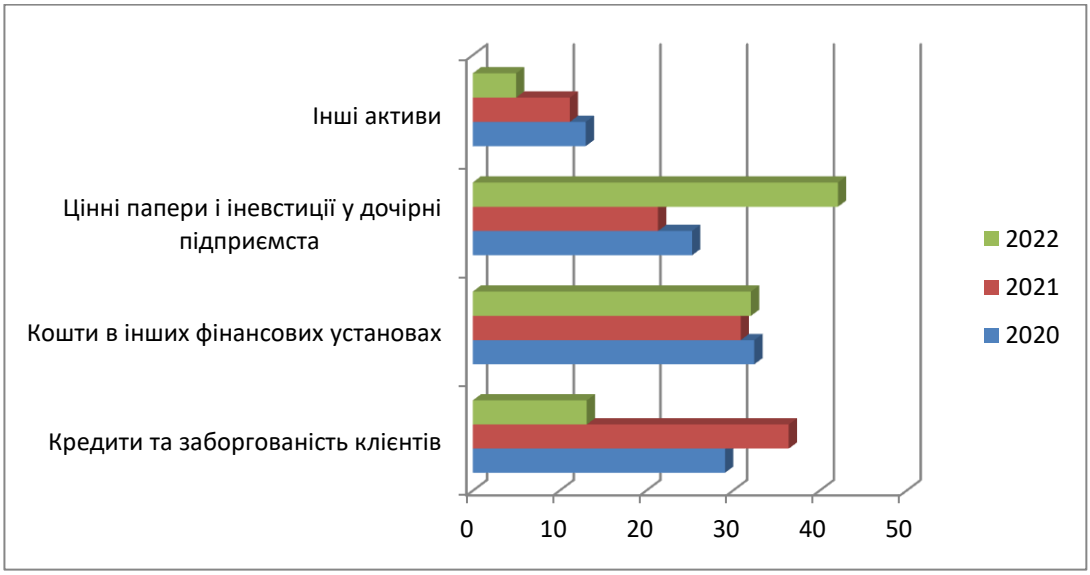


Рис.2.4. Структура активів АТ «УКРСИББАНК»

Джерело: розроблено автором за матеріалами [21-22].

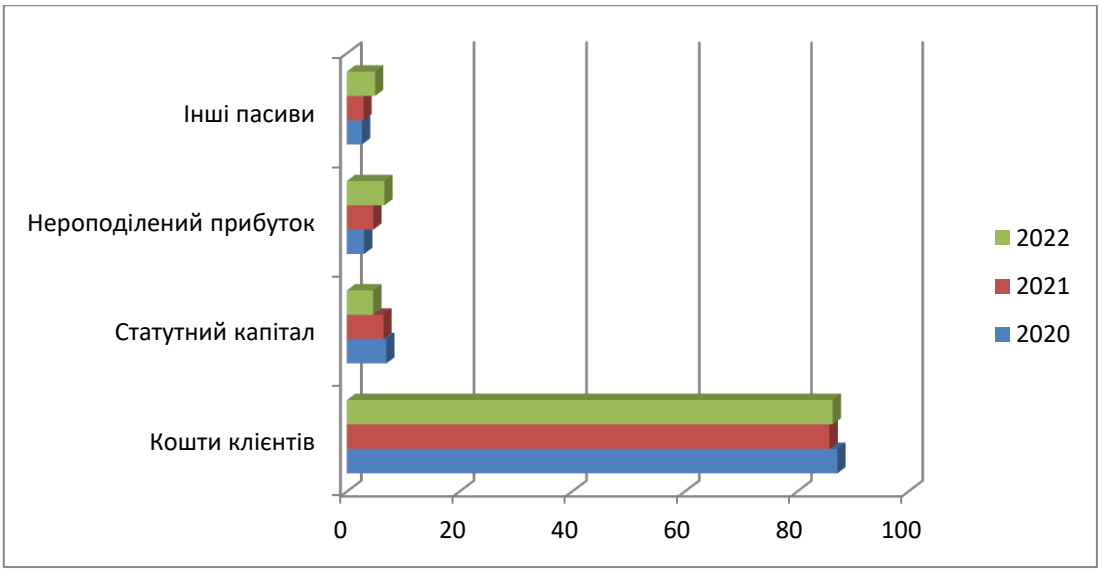


Рис.2.5.Структура пасивів АТ «УКРСИББАНК»

Джерело: розроблено автором за матеріалами [21-22].

Аналіз фінансової діяльності "УКРСИББАНК" показує можливі ризики, пов'язані з коливаннями в структурі активів та пасивів банку. Скорочення статутного капіталу та переміщення його на третє місце в розподілі пасивів впливає на фінансову стійкість банку. Воєнний стан в Україні та економічні виклики створюють додаткові ризики для банку, такі як ліквідність, ринкова волатильність та зміни в законодавстві. Для забезпечення фінансової стабільності, банк повинен удосконалити систему управління ризиками, проводити стрес-тестування балансу та розробляти стратегії для зменшення ринкових ризиків.

Для більш чіткої картини варто розглянути і окремий звіт про фінансовий стан «УКРСИББАНК» на 31 грудня 2023 року (Табл.2.2).

Звіт показує цікаві тенденції щодо фінансового стану банку. За 2023 рік сумарні активи значно зросли порівняно з попереднім роком. Це може бути знаком стабільного розвитку бізнесу, або навіть розширення діяльності банку. З іншого боку, зростання сумарних зобов'язань також свідчить про те, що банк може використовувати більше зовнішнього фінансування, щоб здійснювати свою діяльність.

Таблиця 2.2

Окремий звіт про фінансовий стан «УКРСИББАНК» на 31 грудня 2023 року (у тисячах українських гривень)

	Примітки	31 грудня 2023 р	32 грудня 2022
АКТИВИ			
Готівка	6	1 909 485	2 695 862
Кошти обов'язкових резервів банку в Національному банку України («НБУ») і короткострокові розміщення в НБУ	6	11 899 006	5 282 421
Кореспондентські рахунки, депозити та кредити овернайт у банках	6	28 532 835	34 439 848
Кредити та аванси банкам	7	20	379 898
Похідні фінансові активи	25	14 096	-
Кредити та аванси клієнтам	8	11 237 375	14 746 900
Інвестиції в цінні папери	9	82 999 939	45 696 409
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства	-	189	189
Основні засоби	10	1 863 843	1 325 473
Інвестиційна нерухомість	-	340	-
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	10	832 416	729 097
Відстрочені податкові активи	21	215 996	110 380
Активи із права користування	11	120 054	150 760
Інші фінансові активи	12	2 075 745	2 147 078
Інші не фінансові активи	12	234 021	750 758
ЗАГАЛЬНА СУМА АКТИВІВ		141 935 360	108 455 073
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	15	1 488	1784
Похідні фінансові зобов'язання	25	89 856	1 603
Кошти клієнтів	13	119 689 222	93 699 822
Орендні зобов'язання	15	116 387	145 078
Поточні податкові зобов'язання	-	3 207 329	287 981
Інші фінансові зобов'язання	14	1 216 163	951 251
Інші не фінансові зобов'язання	14	290 544	263 451
ЗАГАЛЬНА СУМА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		124 610 949	95 350 970
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	16	5 069 262	5 069 262
Емісійний дохід	16	811 229	811 229
Нерозподілений прибуток	-	11 443 920	7 223 612
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		17 324 411	13 104 103
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		141 935 360	108 455 073

Джерело: розроблено автором за матеріалами [35].

Це може мати як позитивні, так і негативні сторони. З одного боку, це може дати більше можливостей для інвестування та зростання. З іншого боку, це також може збільшити ризики пов'язані зі зміною відсоткових ставок, доступністю кредитів та іншими факторами.

Щодо власного капіталу, важливо врахувати, що зростання власного капіталу є позитивним сигналом, оскільки це означає збільшення власних коштів, які гарантують фінансову стійкість банку. Проте, можуть бути проблеми, пов'язані з ефективністю використання цих коштів. Якщо банк не ефективно інвестує свій капітал, це може призвести до низької рентабельності та навіть втрат. Тому важливо вивчити, як саме банк використовує свій власний капітал.

Одним з методів подолання цих ризиків може бути збільшення контролю та моніторингу ризиків, пов'язаних зі збільшенням зобов'язань та зростанням активів. Ефективний ризик-менеджмент та стратегічне управління ризиками можуть допомогти банку зменшити його вразливість до змін у фінансовому середовищі.

Додатковим методом може бути диверсифікація портфеля активів та зобов'язань, що допоможе зменшити концентрацію ризиків у певних секторах або кредитних продуктах. Також варто розглянути опції зменшення залежності від зовнішнього фінансування та розширення джерел капіталу банку. Остаточно, ефективний ризик-менеджмент та управління фінансовими ризиками можуть зменшити вразливість банку та забезпечити йому стійкість у змінному фінансовому середовищі.

Давайте розглянемо коефіцієнти фінансової стійкості, які можуть вказати на рівень ризиків та ефективності управління фінансами банку завдяки даним Табл. 2.2. Один з найважливіших коефіцієнтів - це коефіцієнт ліквідності, який вказує на здатність банку виконати свої фінансові зобов'язання. Він обчислюється як відношення готівки та еквівалентів готівки до загальних зобов'язань. Інший важливий коефіцієнт - коефіцієнт

капіталу, який показує, наскільки банк завантажений зобов'язаннями в порівнянні з власним капіталом.

Нижче представлена табличка з обчисленими коефіцієнтами для банку за 2022 та 2023 роки (Табл.2.3.):

Таблиця 2.3

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості АТ «УКРСИББАНК» за період 2022-2023 рр.

Коефіцієнт	2022	2023
Коефіцієнт ліквідності	0,18	0,15
Коефіцієнт капіталу	0,12	0,13

Джерело: розроблено автором за матеріалами [35].

З наданих даних видно, що коефіцієнт ліквідності мав негативний тренд, знижуючись з 0.18 в 2022 році до 0.15 в 2023 році. Це може вказувати на зменшення здатності банку виконати свої фінансові зобов'язання за рахунок готівки та еквівалентів готівки.

Крім того, коефіцієнт капіталу зріс з 0.12 в 2022 році до 0.13 в 2023 році, що може свідчити про певний ріст стійкості банку до фінансових ризиків. Зростання поточних податкових зобов'язань може стати серйозним ризиком для фінансової стабільності банку, оскільки це може призвести до збільшення фінансових витрат і втрати довіри з боку державних органів. Для того, щоб уникнути негативних наслідків, необхідно вжити додаткових заходів щодо оптимізації податкових платежів та вчасної звітності.

Один із можливих шляхів вирішення цього ризику - проведення аудиту фінансової діяльності, що дозволить виявити можливі помилки у розрахунках податків та розробити стратегію їх подальшої оптимізації. Крім того, важливо підвищити контроль за вчасним сплатою податків і вчасною подачею звітності перед податковими органами.

Для подолання ризиків, пов'язаних зі зменшенням ліквідності, банк може розглянути стратегії збільшення кількості ліквідних активів в портфелі,

а також поліпшення процесів управління розрахунками та ліквідністю. Також важливо ретельно прогнозувати потреби в ліквідності та раціоналізувати внутрішні процеси для оптимізації ліквідних активів.

Для збільшення стійкості до фінансових ризиків, пов'язаних з управлінням капіталом, банк може розглянути опції збільшення власного капіталу, а також оптимізації структури зобов'язань для зменшення фінансового підтискання. Також може бути корисним підвищення рівня прозорості щодо фінансового стану банку для інвесторів та споживачів фінансових послуг.

Додатково, банк може розробити стратегію зниження податкових зобов'язань шляхом використання доступних податкових пільг та стимулів, що дозволить зменшити фінансове навантаження та забезпечити більш ефективне управління податковими ризиками.

В цілому, вчасне виявлення та розробка стратегії по зменшенню поточних податкових зобов'язань є ключовими аспектами управління ризиками для банку, що дозволить зберегти фінансову стабільність та надійність в довгостроковій перспективі.

2.3.Сучасні виклики та інновації в управлінні ризиками комерційних банків

В сучасному світі комерційні банки стикаються з різноманітними викликами у сфері управління ризиками. Це обумовлено багатьма факторами, включаючи стале зростання складності фінансових ринків, посилення регулятивного нагляду, та постійні зміни в глобальному економічному середовищі. Відповідно, банки постійно шукають нові та інноваційні підходи до управління ризиками, щоб забезпечити свою фінансову стабільність та конкурентоспроможність.

Одним з ключових викликів у сфері управління ризиками є постійне зростання складності фінансових продуктів та послуг. Впровадження нових технологій та інноваційних фінансових інструментів, таких як деривативи та

структуровані продукти, збільшує кількість потенційних ризиків та комплікації їх управління. Це вимагає від банків постійного оновлення своїх систем управління ризиками та розробки нових методів аналізу та оцінки ризиків.

Поширення цифрових технологій також створює нові виклики для управління ризиками. Зростання кількості онлайн-транзакцій, використання мобільного банкінгу та впровадження технології blockchain[36] збільшують ризики кібербезпеки та шахрайства. Відповідно, банки повинні постійно вдосконалювати свої системи кібербезпеки та розробляти нові механізми для виявлення та перешкоджання шахрайських дій.

Крім того, комерційні банки стикаються з розширенням та посиленням регулятивних вимог до управління ризиками. Нові стандарти Базель ІІІ[37], впровадження стрес-тестувань та збільшення вимог до капіталу змушують банки постійно адаптувати свої системи управління ризиками, що вимагає значних ресурсів та зусиль.

Водночас, сучасні виклики також створюють нові можливості для інновацій в управлінні ризиками. Використання великих даних (Big Data) та аналітики дозволяє банкам розробляти більш точні моделі прогнозування ризиків та удосконалювати процеси прийняття рішень. Впровадження штучного інтелекту та машинного навчання може автоматизувати ряд процесів управління ризиками та підвищити їх ефективність.

Реалізація продуктивної стратегії контролю ризиків для банківських організацій набуває все більшої важливості в контексті посилення регулятивного контролю та зростання складності фінансових ринків. Акціонерне Товариство "УКРСИББАНК" займає провідні позиції на фінансовому ринку України, отже, ефективне контролювання ризиків в даному банку є вирішальним елементом його діяльності.

Процес контролю ризиків у банківській галузі є високо складним та багатоаспектним, включаючи ідентифікацію, аналіз та редукцію ризиків у діяльності банківського сектору. В умовах змінюваного фінансового

ландшафту, стратегія контролю ризиків в АТ "УКРСИББАНК" залучає передові методології та певні підходи, для забезпечення стабільного і безпечного функціонування діяльності банку.

У контролі ризиків досить важливим є своєчасне їх виявлення, оскільки в подальшому вони можуть відобразитися на фінансовій стабільності як в АТ «УКРСИББАНК», так і інших банках. Тому можна сказати що саме це і є першим етапом контролю ризиків, в нього входять варіаційні методи на кшталт ідентифікації причин, оцінки ймовірності появи ризиків, і їх безпосередніх наслідків, та оцінки зовнішнього й внутрішнього середовища банку[38].

В другий етап входить оцінка можливого впливу на банк, користуючись варіаційними методиками: кількісну, квалітативну оцінку та інші відомі людству методами. Варто зазначити, що оцінка ризиків включає в себе не лише визначення потенційного впливу окремого ризику на фінансову стабільність банку, але й оцінка загальної "ризикової картини". Це означає, що банк враховує взаємозв'язок різних ризиків та їх потенціальний кумулятивний ефект. Це дозволяє банку розробляти більш голістичні та ефективні стратегії управління ризиками, що в свою чергу забезпечує його стабільність та резистентність до негативних зовнішніх впливів.

Після процесу оцінювання ризиків, наступним важливим етапом є формування та реалізація стратегій для їх контролю. В АТ "УКРСИББАНК" цей процес включає використання розмаїття стратегій, які серед іншого включають рішення про подолання ризиків, розробку та реалізацію механізмів фінансового захисту, страхування та пріоритизацію.

Опісля реалізації стратегій контролю ризиків, АТ "УКРСИББАНК" також здійснюється неперервний моніторинг та оцінка ризикової природи своєї діяльності: системи нагляду за ризиками, аналіз результативності впроваджених дій контролю ризиків, та застосування багатоаспектних моделей передбачення впливу ризиків на банк.

У контексті управління ризиками, інформаційна підтримка відіграє важливу роль у всіх етапах процесу. Після виявлення потенційних загроз та аналізу ризиків, збір та обробка відповідної інформації стає ключовим етапом у прийнятті обґрунтованих рішень. Спеціалізовані програмні засоби дозволяють автоматизувати цей процес, забезпечуючи швидкий доступ до потрібної інформації та можливість її аналізу в реальному часі. Крім того, інформаційна підтримка допомагає встановити ефективний механізм моніторингу за ризиками. За допомогою спеціальних інструментів та систем звітності можна стежити за динамікою ризиків, виявляти нові загрози та оцінювати ефективність вжитих заходів у реальному часі. Це дозволяє оперативно реагувати на зміни ситуації та приймати необхідні коректівні заходи для мінімізації ризиків.

Загалом, інформаційна підтримка забезпечує необхідний рівень прозорості та об'єктивності в управлінні ризиками, що дозволяє організаціям ефективно управляти своєю стратегічною та операційною діяльністю, зменшуючи ймовірність виникнення негативних наслідків та збільшуючи загальну стійкість до ризиків.

Безумовно, ці процеси вимагають постійного удосконалення та модернізації. Враховуючи високу динаміку фінансового середовища, банк постійно оновлює свої методики оцінки та управління ризиками використовуючи сучасні аналітичні інструменти та інноваційні технології, що забезпечує йому конкурентну перевагу на ринку.

Таким чином, сучасні виклики та інновації в управлінні ризиками комерційних банків вимагають від банківських установ постійного розвитку та адаптації. Це обумовлено зростанням складності фінансових ринків, посиленням регулятивного нагляду та швидким розвитком технологій. Банкам необхідно постійно оновлювати свої системи управління ризиками, розробляти нові методики аналізу та оцінки ризиків, а також впроваджувати новітні технології для забезпечення ефективного управління ризиками.

Використання великих даних, аналітики, штучного інтелекту та машинного навчання відкриває нові горизонти для управління ризиками в банківській сфері. Ці технології дозволяють банкам розробляти більш точні моделі прогнозування ризиків, оптимізувати процеси прийняття рішень та автоматизувати ряд процесів управління ризиками.

Однак, впровадження цих інновацій також вимагає від банків значних інвестицій, адаптації корпоративної культури, розробки нових навичок та компетенцій. Крім того, банки повинні постійно працювати над підвищенням кібербезпеки та захистом даних, оскільки цифрові технології також збільшують ризики кібератак та шахрайства.

В сумі, управління ризиками в комерційних банках є складним та багатоаспектним процесом, який вимагає постійного розвитку та адаптації до сучасних викликів та інновацій. Незважаючи на це, ефективне управління ризиками є ключовим фактором стабільності та успіху банківської діяльності в умовах глобальної конкуренції та постійної зміни фінансового ландшафту.

2.4. Ефективне управління ризиками в АТ «УКРСИББАНК»: інноваційні підходи та рекомендації

У контексті економічної нестабільності та геополітичних викликів, фінансові установи, зокрема АТ "УкрСіббанк", вимушені розробляти і ввести ефективні стратегії для впорядкування та мінімізації фінансових ризиків. Оптимальне управління активами та пасивами відіграє значну роль у забезпеченні фінансової ліквідності банку[39].

Боротьба з ризиками, які виникають через коливання курсів валют і процентних ставок, може потребувати застосування хеджування. Форвардні та опціонні угоди можуть захистити банк від негативних впливів змін валютних курсів, відповідно забезпечуючи стабільність його фінансових показників.

Особлива увага приділяється системі моніторингу та аналізу ризиків, що включає сучасні аналітичні інструменти для виявлення, оцінки та прогнозування потенційних ризиків. Впровадження культури управління ризиками на всіх рівнях організації є ще одним важливим аспектом ефективного управління ризиками.

Управління ризиками в банківській сфері вимагає поєднання традиційних підходів із новаторськими стратегіями, що враховують сучасні виклики та можливості. Однією з найцікавіших ідей для удосконалення системи управління ризиками є використання методів штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних щодо ризиків. Зазвичай, аналіз таких обсягів даних вимагає велику кількість ресурсів та часу, але застосування технологій штучного інтелекту може забезпечити автоматизацію цього процесу, швидше виявляти тенденції та робити прогнози ризиків.

Актуальною на наш час може бути ідея створення нового віртуального асистента для управління фінансовими ризиками в банківській сфері. Цей віртуальний асистент може використовувати штучний інтелект для аналізу ризиків, виявлення ключових аспектів, та надання рекомендацій з управління ризиками. Він може взаємодіяти зі співробітниками банку, надавати звіти та аналізи, а також автоматизувати певні процеси управління ризиками. Це може забезпечити більш ефективне та прозоре управління ризиками в банківській установі, допомагаючи зменшити ймовірність виникнення негативних наслідків.

Також, можна розглянути можливість розробки спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизації процесів управління ризиками в банку. Це програмне забезпечення може включати інструменти для аналізу ризиків, моніторингу фінансових показників, управління стрес-тестуванням та інші функції, спрямовані на підвищення ефективності управління ризиками в банківській установі.

Крім того, банк може переглянути можливість використання блокчейн-технологій для підвищення надійності роботи та збереження даних про

ризики. Використання розподіленої бази даних дозволить забезпечити високий рівень захисту, аутентифікації та цілісності інформації про ризики, що є критично важливим для банку.

Окрім технологічних новацій, важливо також вдосконалити процес внутрішнього аудиту та контролю за ризиками. Один із нетипових підходів - це застосування мультидисциплінарного підходу до аудиту, залучаючи спеціалістів з різних галузей, таких як психологи, соціологи, або навіть фахівці з мистецтва. Їхні свіжі погляди та нестандартні методи дослідження можуть допомогти виявити ризики, що залишились непоміченими за допомогою традиційних методів.

У змішаній індустрії роботи та фінансів можна також розглянути використання віртуальної реальності для тренування персоналу банку з управління ризиками. Використання іммерсивної віртуальної середи для симуляції реальних ситуацій з ризиками може допомогти персоналу навчитися ефективно реагувати на різноманітні сценарії та події, які можуть мати вплив на фінансову стабільність банку.

Таким чином, поєднання новітніх технологій, нетрадиційних методів аудиту та навчання персоналу може значно підвищити ефективність управління ризиками в банківській сфері, забезпечуючи стійкість та конкурентоспроможність банку в умовах постійних змін та викликів фінансових ринків.

Для досягнення гармонійного управління ризиками у фінансових структурах, організації, такі як АТ "УкрСіббанк", потрібно вдосконалити процеси, пов'язані з кредитуванням та управлінням ризиками, які виникають у зв'язку з кредитним портфелем. Що призводить до передбачення впровадження покращеного кредитного скорингу, розробку методів для виявлення та оцінки ризикових активів, а також забезпечення відповідності кредитних стандартів.

Для нейтралізації можливих ризиків, що випливають з економічної нестабільності та геополітичних обставин, фінансові установи можуть

акцентувати свою увагу на диверсифікації активів та розробці альтернативних джерел прибутку. Що забезпечує інвестиції в варіаційні фінансові інструменти, створення нових продуктів та надання послуг, а також збільшення географічної присутності на ринку.

Оптимізація стратегій управління ризиками, зокрема, через вдосконалення процесу кредитування та керування ризиками кредитного портфелю, а також шляхом диверсифікації активів, може значно знизити фінансові ризики, що стоять перед банками в умовах економічної нестабільності. Ці стратегії можуть допомогти банкам підтримувати свою фінансову стабільність та забезпечувати стійке зростання в умовах непередбачуваного ринкового середовища.

"Карта ризиків" є відмінним знаряддям у полі управління ризиками, що дозволяє розпізнати, аналізувати та контролювати ймовірні ризики, що негативно сприяти на успішність проектів або загальну діяльність банку, наприклад, АТ "УкрСиббанк". Цей процес включає оцінку потенційних загроз, визначення уразливих місць в системі, класифікацію впливу ризиків та розробку стратегій для зменшення імовірності виникнення ризик ситуацій.

Процес формування карти ризиків призводить до глибокого розуміння можливих ризиків, що, в свою чергу, забезпечує керівництву можливість приймати виважені рішення, спрямовані на мінімізацію негативного впливу на бізнес-операції (Рис.3.6).

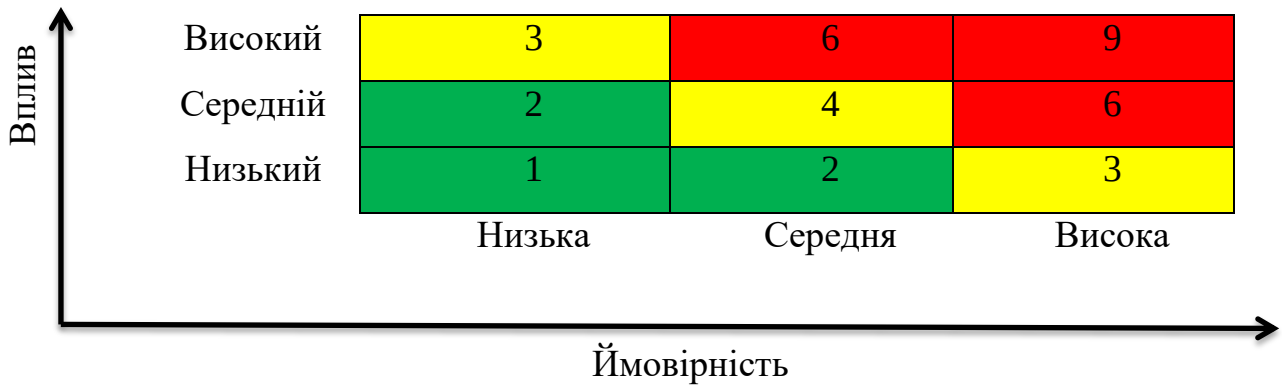


Рис.2.6. Графічне представлення карти ризиків

Джерело: розроблено автором за матеріалами [21-35].

Цей метод включає розподіл ризиків на три категорії, відображених в трьох полях. Перший сектор, позначений зеленою зоною, відображає ризик, який визнається припустимим для організації, і тому не вимагає спеціалізованих заходів безпеки. Наступний сектор, позначений жовтим кольором, вказує на середній рівень ризику, що потребує впровадження контрольних заходів для можливого уникнення. Останній сектор, позначений червоним кольором, відображає високий рівень ризику, до якого необхідно застосувати невідкладні заходи, спрямовані на зменшення або усунення його потенційного негативного впливу.

Важливо підкреслити, що для ефективного керування організацією на основі ризик-орієнтованого методу потрібна постійна увага до управління ризиками, що має проходити на кожному етапі життєвого циклу та на всіх стадіях діяльності банку. Цю процедуру може спростити використання блок-схеми управління ризиками (Мал.3.7).

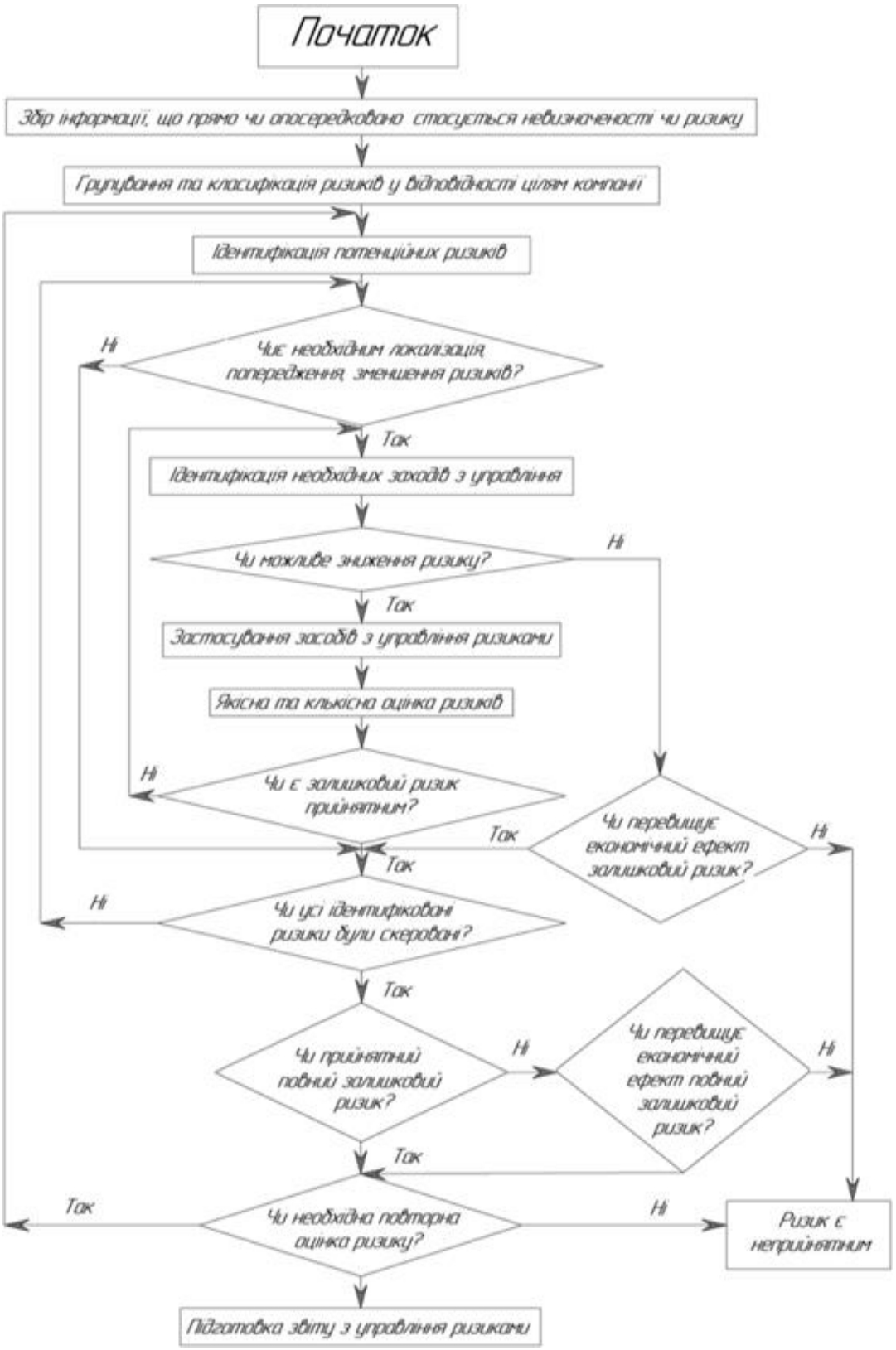


Рис. 2.7.Блок схема управління ризиками в комерційному банку

Джерело:[40].

Для того, аби побудувати карту ризиків проаналізуємо та оцінимо можливі ризики для АТ «Укрсиббанк» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз та оцінка ризиків для АТ «Укрсиббанк»

№	Показники	Код	Вплив	Ймовірність
1	технологічний ризик	Р 1	1	2
2	кібер-ризик	Р 2	3	3
3	ризик порушення законодавства	Р 3	2	1
4	фінансовий	Р 4	2	2
5	кредитний	Р 5	2	3
6	операційний	Р 6	1	2
7	ринковий	Р 7	2	2
8	репутаційний	Р 8	3	2
9	валютний	Р 9	2	3

Джерело: розроблено автором за матеріалами [21-35].

На сонові представленого аналізу в таблиці, можемо сформувати карту ризиків для досліджуваного банку (рис.3.8.).

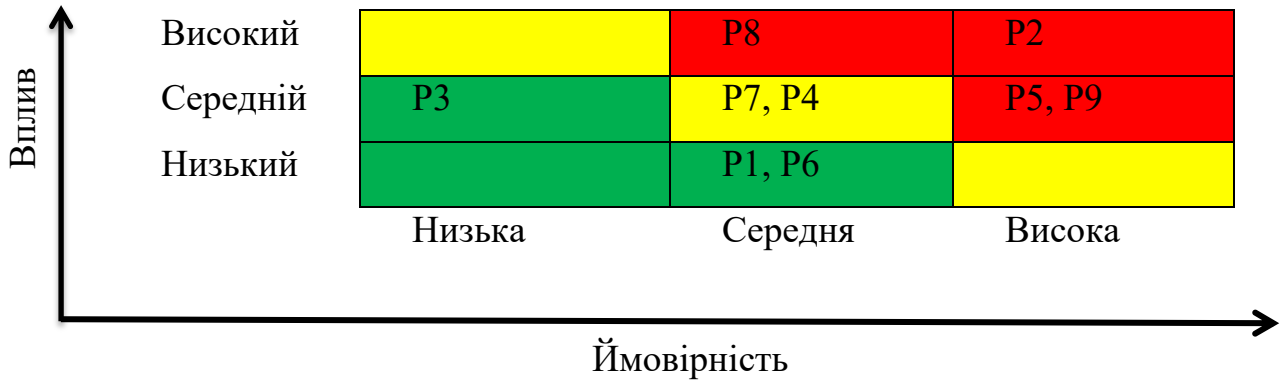


Рис.3.8.Карта ризиків для АТ «Укрсиббанк»

Джерело: розроблено автором за матеріалами [21-35].

В основі ефективного управління фінансовими ризиками, особливо для таких організацій, як комерційний банк АТ "УкрСіббанк", потребує інтегрованого підходу та безпривного моніторинг фінансових показників. Цьому сприяє застосування таких інструментів, як карта ризиків, що дозволяє ідентифікувати, оцінювати та управляти потенційними ризиками.

Більше того, важливо впроваджувати культуру управління ризиками на всіх рівнях організації. Завдяки цьому, банк зможе зменшити вплив фінансових ризиків на свою діяльність, забезпечити стабільність та підтримувати надійність в майбутньому.

Висновки до другого розділу

Підчас дослідження діяльності АТ "УКРСИББАНК" як об'єкту управління ризиками було проведено аналіз оцінки ризику за допомогою карти ризиків. Це дозволило виявити ключові зони ризику та оцінити потенційний вплив на загальну ефективність банку.

Було враховано важливість блок-схеми управління ризиками в комерційному банку, що включає ідентифікацію, оцінювання, моніторинг та контроль ризиків. Це підкреслює системний підхід до управління ризиками та важливість кожного етапу в цьому процесі.

Особливу увагу було приділено розробці спеціальних програм для забезпечення автоматизації процесу управління ризиками в банку. Впровадження цих технологій в АТ "УКРСИББАНК" може значно покращити ефективність процесу управління ризиками, здатність реагувати на виникаючі загрози та забезпечити стабільність діяльності банку.

Розглянуто інноваційні підходи до управління ризиками, які включають використання передових методик і технологій, таких як машинне навчання та штучний інтелект, для прогнозування та управління ризиками.

Отже, управління ризиками в системі економічної безпеки підприємства, зокрема в банківській сфері, є важливим компонентом його успішної діяльності. Впровадження інноваційних підходів та технологій може значно покращити цей процес, забезпечуючи стабільність та здатність адаптуватися до змінюваних умов ринку.

ВИСНОВКИ

Управління ризиками в банківській галузі є критично важливим аспектом діяльності, оскільки фінансові установи постійно стикаються з різноманітними загрозами, які можуть вплинути на їх фінансову стабільність та репутацію. У контексті зростання складності фінансових ринків, посилення регулятивного нагляду та стрімкого розвитку технологій, банки змушені постійно адаптуватися та вдосконалювати свої стратегії управління ризиками.

Одним із ключових викликів є постійне зростання складності фінансових продуктів та послуг, що вимагає від банків постійного оновлення систем управління ризиками та розробки нових методів аналізу та оцінки ризиків. Крім того, поширення цифрових технологій призводить до нових викликів у сфері кібербезпеки та шахрайства, що вимагає від банків постійного вдосконалення систем захисту даних.

У цьому контексті, важливо застосовувати сучасні технології, такі як великі дані, штучний інтелект та машинне навчання, для розробки більш точних моделей прогнозування ризиків та оптимізації процесів управління ризиками. Використання цих інноваційних підходів може підвищити ефективність управління ризиками та забезпечити більш надійний захист фінансових інтересів банку.

Крім технологічних інновацій, важливо також розвивати культуру управління ризиками на всіх рівнях організації та залучати спеціалістів з різних галузей для комплексного аналізу ризиків. Нетрадиційні методи аудиту та навчання, такі як використання віртуальної реальності для тренування персоналу, можуть стати ефективними інструментами для підвищення свідомості та готовності персоналу до ризикових ситуацій.

Будування "карти ризиків" та використання блок-схем управління ризиками можуть допомогти банку ідентифікувати, оцінити та управляти потенційними ризиками, забезпечуючи тим самим більш глибоке розуміння

та краще управління ризиками. Важливо також розвивати інтегровані підходи до управління ризиками, які охоплюють всі аспекти діяльності банку та забезпечують його стійкість у різних умовах.

Загалом, ефективне управління ризиками в банку вимагає по постійного вдосконалення та адаптації до змін в економічному та фінансовому середовищі. Розвиток нових підходів до управління ризиками, використання сучасних технологій та підвищення кваліфікації персоналу є ключовими чинниками успішного управління ризиками в банку.

Для покращення управління ризиками в банку можна розглянути впровадження віртуальної реальності для тренування персоналу в умовах кризових ситуацій, розробку віртуальних асистентів для автоматизації процесів управління ризиками, а також створення спеціалізованого програмного забезпечення для аналізу та моніторингу ризиків. Важливо також розробляти стратегії забезпечення кібербезпеки та вдосконалювати системи захисту від кібератак.

Інтеграція інноваційних технологій в процес управління ризиками може значно підвищити ефективність та точність аналізу ризиків, забезпечуючи банку конкурентні переваги та стійкість у складних умовах ринкової конкуренції. Постійне вдосконалення процесів управління ризиками та активна реакція на зміни у фінансовому середовищі дозволять банку успішно функціонувати та досягати поставлених цілей.

У висновку, ефективне управління ризиками в банку є критично важливим для забезпечення його фінансової стабільності та успішності. Впровадження сучасних технологій, розвиток культури управління ризиками та постійне вдосконалення стратегій управління допоможуть банку протистояти викликам сучасного фінансового середовища та забезпечити його конкурентоспроможність на ринку. Тільки завдяки поєднанню традиційних підходів та інновацій банк може досягти стійкої позиції та успішно розвиватися у динамічному світі фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисова Т. Теоретичні аспекти управління ризиком на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. Київ, 2015. № 7. С. 116–121.

2. Основні методи аналізу ризиків. *Студентська бібліотека.* URL: https://buklib.net/books/26596/ (дата звернення: 05.11.2023)

3. Васильченко З. М. Управління проблемними активами банків у міжнародній практиці (дата звернення: 03.10.2023). URL: http://jeej.tneu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1006

4. Вербицька Г. Л. Управління економічним ризиком. *Фінанси України*. 2019. № 4. С. 34–41.

5. Просович О., Процак К. Управління ризиками комерційного банку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2010. № 684. С. 194-200.

6. Методичні вказівки з інспектування банків "Система оцінки ризиків". *Постанова Правління Національного банку України від* 15.03.2004 р., № 104. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04 (дата звернення: 03.04.2024)

7. Положення про управління операційним ризиком акціонерного товариства. «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ» : веб-сайт. URL:https://ukrcapital.com.ua/en/informatsiya-dlya-aktsioneriv-tasteykkholderiv/informatsiya-shchodo-korporatyvnoho-upravlinnya/upravlinnia-ryzykamy/1854-polozhennia-pro-upravlinnia-operatsiinymy-ryzykamy/file.html (дата звернення: 03.04.2023)

8. Роуз Пітер С. Банківський менеджмент / П. С. Роуз; пер. з англ. О. І. Савчук, Ю. О. Савчук. Київ: Основи, 1997. 752 с.

9. Greuning H., Brajovic Bratanovic S. Analyzing Banking Risk: A Framework for Assessing Corporate Governance and Risk Management. Washington, D.C.: World Bank Publications, 2003. 304 p.

10. Зубова В. В. Основні підходи до визначення та класифікації банківських ризиків. *Ефективна економіка*. Харків, 2016. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5047(дата звернення: 05.04.2024)

11. Національна система фінансового моніторингу як компонент національної безпеки України: правові аспекти . *Публічне право*. 2015. № 4. С. 33–40.

12. Зубова В. В. Основні підходи до визначення та класифікації банківських ризиків. *Ефективна економіка*. Харків, 2016. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5047 (дата звернення: 07.04.2024)

13. Гаєвський І. М. Національна система фінансового моніторингу як компонент національної безпеки України: правові аспекти. *Публічне право*. 2015. № 4. С. 33–40.

14. Методичні рекомендації з управління ризиками в платіжних системах. *Національний банк України*, 2018.

URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/metodichni-rekomendatsiyi-z-upravlinnya-rizikami-v-platijnih-sistemah(дата звернення: 08.11.2023)

15. Gündüz Y. The market impact of systemic risk capital surcharges // European Financial Management. 2022. Vol. 1, no. 40.

16. Михаліцька Н. Я., Цвайг Х. І. Фінансові ризики та їх вплив на фінансову безпеку підприємства. *Причорноморські економічні студії*. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2017. Вип. 22. С. 128–132. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/22_2017/30.pdf (дата звернення: 11.02.2024)

17. Pascal P., Zhu S. W. Are Banks Exposed to Interest Rate Risk. San Francisco.Fed. URL: https://www.frbsf.org/wp-content/uploads/sites/4/el2020-16.pdf (date of access: 24.12.2023).

18. Краснорyцький О. О., Гришова І. Ю. Корупційні ризики та зарубіжна методологія їх оцінки в системі економічної безпеки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4 (4). С. 40–46.

19. Васильєва Т. А., Лєонов С. В., Кривич Я. М. та ін.; під заг. ред. Васильєвої Т. А., Кривич Я. М. Економічний ризик: методи оцінки та управління : навч. посіб. ДВНЗ «УАБС НБУ», Суми, 2015. 208 с.

20. Кузьомко В.М. Концепція захищеності в контексті становлення теорії економічної безпеки підприємства. *Strategy of economic development of Ukraine*, 33, 2013.P. 60-65.

21. UKRSIBBANK BNP Paribas Group. *Банк для світу, що змінюється*. UKRSIBBANK: веб-сайт. URL: https://ukrsibbank.com/about-bank/history/(дата звернення: 05.04.2024)

22. Акціонерне товариство «Укрсиббанк». Національний банк України: веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/supervision/institutions/09807750 (дата звернення: 15.02.2024)

23. BNP Paribas: веб-сайт. URL: https://group.bnpparibas/en/(дата звернення: 17.02.2024)

24. Who We Are. EBRD: веб-сайт. URL: https://www.ebrd.com/who-we-are.html(дата звернення: 15.02.2024)

25. Державна допомога в рамках Програми "єПідтримка".WIKILEGALAID: веб-сайт.
URL:https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Державна_допомога_в_рамках_Програми_"єПідтримка"(дата звернення: 18.02.2024)

26. Об’єднана банківська мережа. POWER BANKING: веб-сайт. URL: https://power.bank.gov.ua/(дата звернення: 25.02.2024)

27. Що таке Дія? Дія: веб-сайт.. URL: https://diia.gov.ua/faq/8(дата звернення: 15.03.2024)

28. Інформація про банківські ліцензії та види діяльності банків України. Національний банк України: веб-сайт. (дата звернення: 20.02.2024)
URL: https://bank.gov.ua/ua/supervision/registration/lic-bank

29. Постанова про затвердження Положення про ліцензування банків: Правління Національного банку України від 22.12.2018, № 149. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text (дата звернення: 21.02.2024)

30. Як ПриватБанк працює в умовах війни. Приватбанк: веб-сайт. URL: https://privatbank.ua/(дата звернення: 19.02.2024)

31. Райффайзен Банк Аваль: веб-сайт. URL: https://raiffeisen.ua/(дата звернення: 19.02.2024)

32. Ощадбанк: веб-сайт. URL: https://www.oschadbank.ua/(дата звернення: 19.02.2024)

33. ПУМБ Online - це моє! ПУМБ: веб-сайт. URL: https://www.pumb.ua/(дата звернення: 19.02.2024)

34. Структура власност. UKRSIBBANK: веб-сайт. URL: https://ukrsibbank.com/about-bank/bank-to-day/ownership-structure/(дата звернення: 28.02.2024)

35. Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора за рік. UKRSIBBANK: веб-сайт. URL: https://ukrsibbank.com/wp-content/uploads/financial_reports/Ukrsibbank_23fsu_Separate_ISA_with%20signatures.pdf(дата звернення: 16.04.2024)

36. Що таке блокчейн і як він працює? Binance Academy: веб-сайт. URL: https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-blockchain-and-how-does-it-work (дата звернення: 25.09.2023).

37. Іваницька О. В. Вплив банківських стандартів Базель III на розвиток інноваційного підприємництва України. *Національний технічний університет України «КПІ».*

URL:https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/26eeab0c-afd4-4ac9-a0ff-5effca555f6c/content(дата звернення: 29.04.2024)

38.Основні методи аналізу ризиків. Букліб: веб-сайт. URL: https://buklib.net/books/26596/(дата звернення: 03.03.2024)

39. Краснорyцький О. О., Гришова І. Ю. Корупційні ризики та зарубіжна методологія їх оцінки в системі економічної безпеки. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2015. № 4 (4). С. 40–46.

40. Соловей Д. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління ризиками підприємства в системі економічної безпеки. Харків: ХНУР, 2022. 18 с.